

VERKIEZINGEN 2024

JOUW STEM, JOUW TOEKOMST

Op 9 juni trekken we naar de stembus voor de regionale, federale en Europese verkiezingen. Een belangrijk moment voor onze democratie. In dit nummer van Leer-Kracht onderstrepen we dat. We doen dat niet met een vergelijking van partijprogramma's. Maar we trakteren je op inzichten van enkele zeer boeiende personen die we interviewden. Zij vertellen je over de rol die je als kiezer kan hebben en het effect van politieke keuzes op onze samenleving, je leven en het werken in onderwijs.

TEKST
Eva Tiquet

ILLUSTRATIES
Rutger Van Parys

Veel inspiratie en leesplezier!

Tinneke Beeckman

Waarom je stem uitbrengen écht belangrijk is

In de aanloop van de 'moeder der verkiezingen' wordt wel eens schouderophalend gezocht en gevraagd: 'Heeft het zin om op 9 juni te gaan stemmen?'. Op zoek naar een antwoord, klopte ik aan bij filosofe Tinneke Beeckman. Ze verheldert de rol die kiezers kunnen hebben: "Je stem uitbrengen is voor burgers, politiek gezien, het belangrijkste wat je kan doen!".

Verkiezingen krijgen veel aandacht in onze democratische samenleving. Welke impact kan je als kiezer hebben?

Verkiezingen zijn het moment waarop burgers legitiem macht geven aan hun vertegenwoordigers. Het is eigenlijk een ritueel waar je jouw zeggenschap over hoe de samenleving moet worden bestuurd, doorgeeft aan iemand die jou vertegenwoordigt. Als je je hiervan bewust bent, dan is dat meteen ook een hefboom om tegen die politicus te zeggen wat je belangrijk vindt dat deze doet. Als je je terugtrekt uit het politieke proces, dan heb je deze hefboom niet meer. In dat opzicht is je stem uitbrengen tijdens verkiezingen het belangrijkste wat je, politiek gezien, kan doen. Het is ook het meest doorslaggevende moment.

Daarnaast zijn onze verkiezingen ook erg gebruiksvriendelijk georganiseerd: je hoeft je niet vooraf in te schrijven, je kan in de buurt gaan stemmen, het is op een zondag, ... Eigenlijk heb je geen excuus om niet te gaan stemmen.

Hoe komt het dat sommige mensen zich niet comfortabel voelen bij verkiezingen? Alsof hun stem er niet toe doet?

Als kiesrechten allang verworven zijn, lijkt stemmen weinig verschil te maken. Sommige burgers

TEKST
Eva Tiquet

Filosofe Tinneke Beeckman schreef onder andere 'Macht en onmacht', 'Door Spinoza's lens' en recent 'Ken jezelf. Een openhartige filosofie'.

vragen zich dan af: 'Wat maakt het uit dat ik als individu mijn stem uitbreng?'. Deze perceptie klopt niet. Dat komt deels omdat mensen te weinig voeling hebben met de geschiedenis, met de periode van voor het bestaan van verkiezingen of toen slechts een kleine elite kon gaan stemmen. Dan zie je niet de effecten van verkiezingen. Hierdoor lijkt de noodzaak om te gaan stemmen, niet meer te bestaan. Mensen cijferen het belang van hun stem weg omdat er toch een paar miljoen kiezers in België zijn: 'Dan maakt het toch niet uit als ik niet ga stemmen?'.

Het is ontzettend belangrijk om net wél te gaan stemmen. Dan geef je het signaal aan politici dat je je als burger bewust bent van de macht die je hebt en die je ook aan hen doorgeeft. En politici zijn er heel gevoelig voor of hun beleid wordt goedgekeurd of niet. Dit betekent ook dat je je tussen verkiezingen kan verenigen, actie voeren, brieven schrijven naar politici, ... Mensen zijn het zich niet altijd bewust, maar door deze dingen te doen, kan je wel degelijk politici beïnvloeden.

Voor veel mensen is het leven vaak al een strijd. Dan is een politiek strijdtoneel niet erg aantrekkelijk. Is dat ook een reden waarom mensen afhaken?

Ja, en dat is een houding waar ik begrip voor heb. We staan voor belangrijke verkiezingen en toch blijkt het moeilijk om de thema's die er voor mensen echt toe doen, op tafel te leggen. De berichtgevingen spelen hier een rol. Deze hebben de afgelopen maanden en jaren geen goede beurt gemaakt. De media zijn geïnteresseerd in kijk- en luistercijfers. Persoonlijke zaken van politici, soms triviaal, soms ook lelijk en onaangenaam, worden ingezet in het publieke debat. Het zijn zaken waarvan je je afvraagt: 'Wat heeft dat nu met mijn leven te maken?'. Het saaie politieke werk dat een veel grotere impact heeft op het leven van de burgers, verschuift zo naar de achtergrond.

Maar het blijft belangrijk om wel te gaan stemmen. Te meer omdat politici bijhouden wie er wel en wie niet voor hen stemt. Eens je tot de groep behoort waarvan geweten is dat deze minder gaat stemmen, dan houden politici daar per definitie ook minder rekening mee. Zo verzeil je in een vicieuze cirkel: politiek is ver van mijn realiteit, het interesseert me niet meer, politiek richt zich meer op wie wél gaat stemmen, enzovoort. Dus opnieuw is dat een argument om net wél te gaan stemmen.

Hoe beïnvloedt het economische discours onze samenleving?

De mens wordt meer en meer benaderd vanuit één perspectief: Wat kan die produceren? Wat kan die verrichten? Wat is de economische impact? Een probleem wordt pas aangekaart zodra het effect op de productie duidelijk wordt.

Dat is bijvoorbeeld zo bij langdurig zieken. De vraag naar welzijn op het werk wordt pas gesteld vanaf het moment dat de economische kost van het langdurig ziek zijn, te hoog blijkt te zijn. Er

wordt niet vooraf gereflecteerd over: Wat voor een wezen is de mens? In welke werkomgeving floreer je? Wat heb je daarvoor nodig? Hoe kan werken deel uitmaken van een beter leven? Deze economische kijk hangt ook samen met het verlangen naar meetbaarheid. Meten is weten. Alleen wat meetbaar is, wordt dan ook zichtbaar. En de doelen worden ook in cijfers opgesteld. In plaats van te starten vanuit de mens, begin je vanuit de norm die je wil halen en meten. Daar sleutel je aan en de mens moet maar volgen. Dat gebeurt vaak zonder te luisteren naar de mensen op de werkvloer of naar diegene die heel concreet geobserveerd hebben van wat er zou moeten veranderen.

Het efficiëntiedenken is behoorlijk inefficiënt. Dat is een van de paradoxen van vandaag. Hoe meer nadruk gelegd wordt op de efficiëntie, hoe minder je zicht hebt wat je zou nodig hebben om efficiënter te zijn. Politici erkennen dat vaak ook. Maar ook zij zitten vast in deze maakbaarheid. Voortdurend moeten zij hun beleid legitimeren via allerlei rapporten. Deze cijfers vervreemden politici van hun eigen ervaringen en observaties.

Het efficiëntiedenken en een technocratisch beleid kunnen wel als thema aangekaart worden. Want mensen zijn deze maakbaarheid en het voortdurend alles moeten rechtvaardigen, beu. Als dat zou veranderen, dan kan dat de kwaliteit van het professionele leven van heel wat mensen verbeteren.

Dat betekent ook dat burgers vertrouwen geven aan politici, maar tegelijkertijd ook vertrouwen krijgen van beleidsmakers?

Wederzijds vertrouwen is inderdaad zeer belangrijk. In plaats van te controleren en te bestraffen, moet je mensen in eerste instantie proberen te overtuigen en mee te nemen in je verhaal. Als iemand je vertrouwen geeft, dan werkt dat altijd verheffend. Dat geldt voor burgers, maar ook voor politici.

In plaats van te controleren en te bestraffen, moet je mensen in eerste instantie proberen te overtuigen en mee te nemen in je verhaal.

Om als politicus vertrouwen te krijgen, is het ook belangrijk dat mensen zicht hebben op wat je wel of niet kan realiseren?

Vlak na de tweede Wereldoorlog gebeurde politiek nog meer op het niveau van de natiestaat. Toen kon veel gemakkelijker dan vandaag gezegd worden: 'Die politicus heeft dat beslist'. Politici werden vervolgens ook op dat gevoerde beleid beoordeeld.

Een deel van wat wij vandaag beleven, wordt niet meer in België beslist. Bovendien is dat ook niet transparant. Technologie is zo'n voorbeeld.

Tech-giganten ontwikkelden uiteenlopende mogelijkheden die een enorme impact hebben op ons dagelijkse leven.

Politici, van lokaal tot Europees niveau, hinken hier altijd een beetje achterop. Ze stellen vaak te laat vragen als: 'Is deze ontwikkeling wel goed?, Moeten we dat niet beperken?'. Vooraleer hierover een beslissing wordt ingenomen, zijn er vele jaren aan onderzoek en discussie verstreken.

Maar ook dan is verandering mogelijk, want alles is het gevolg van beleid. Het zal alleen extra tijd vergen. Een voorbeeld: De mate waarin digitalisering vandaag omarmd wordt, is veel genuanceerder dan vijf jaar geleden. Als je vanuit het werkveld signalen blijft sturen en in dialoog blijft gaan, dan merk je dat politici dat ook oppikken. Zij voelen dat het thema leeft bij mensen. En als ze voor een volgende termijn opnieuw verkozen willen worden, dan moeten ze werk maken van dat thema.

Op 9 juni gaan we ook Europees stemmen. Dat is voor velen een abstract gegeven en daardoor minder relevant. Toch is die stem wél zinvol, want ze draagt bij tot beleid dat ons dagelijks leven beïnvloedt.

Wie geïnformeerd is, heeft meer mogelijkheden om te gaan stemmen. Daarom zijn politici heel gevoelig over hoe ze in de media verschijnen. In hun ogen beïnvloedt dat het stemgedrag van kiezers.

Maar wat ook meespeelt is dat politici veel te weinig zeggen wat ze niet kunnen. Zo creëren ze de indruk van almacht. Wat natuurlijk niet zo is. Maar burgers hebben wel het gevoel dat dé macht in handen is van een paar mensen, ook achter de schermen, die alles beslissen en waarover burgers vervolgens niets meer te zeggen hebben. Dergelijke perceptie voedt het wantrouwen en complottheorieën.

Politici zouden zichzelf, en ons ook, een plezier doen door toe te geven dat ze aan sommige dingen niet veel kunnen veranderen. Ze moeten vaker eerlijk zijn over wat ze kunnen en vooral wat ze niet kunnen.

Als je op 9 juni gaat stemmen, dan moet je dat doen voor wat politici wél kunnen doen. En dat is nog steeds behoorlijk veel. Jouw stem heeft dus wel degelijk effect op de beleidsvorming, lokaal tot in de Europese Unie.

Dominique Willaert

Niet alles maar veel begint bij luisteren

Dominique Willaert wandelde vier maanden rond in de Denderstreek en luisterde naar zijn bewoners. Hij wou een onderzoek voeren naar de woede en het onbehagen die daar leeft en tekende de verhalen op in zijn boek 'Niet alles maar veel begint bij luisteren'. Dominique: "Niet alleen in de Denderstreek, maar in heel veel regio's in de VS, in Europa, is er een stijgend onbehagen. Er is een groep van 30 tot 40 procent van de bevolking die het heel lastig heeft met de snelle en ingrijpende veranderingen in onze samenleving."

Dominique: "Een aantal thema's kwamen in bijna elk gesprek terug. Bovenaan de lijst staat de afbraak van publieke diensten: het verdwijnen van de ziekenhuisbodes, de loketten van de NMBS die sluiten, het vakbondskantoor dat enkel via een digitaal account bereikbaar is. Het zijn allen momenten en plekken die verdwijnen waar mensen op verhaal kunnen komen. Kwaliteitsvolle en toegankelijke dienstverlening is een van de sterkste democratische buffers. Ten tweede: het sluiten van cafés en het verdwijnen van de lokale handel. Ook dat zijn plekken waarin er een duurzame sociale cohesie werd ontwikkeld. Cafés zijn oefenplekken waar drie generaties leren debatteren en leren luisteren naar elkaar. Drie: het verdwijnen van lokale tewerkstelling. Omdat je daar rond een rijk verenigingsleven krijgt. Vier: politieke ontzuiling. Vroeger was je lid van een politieke zuil en van de wieg tot aan de dood kreeg je een stukje geborgenheid. De ontzuiling is deels een stap vooruit want het plat politiek dienstbetoon is weg. Maar het goede eraan, is ook weg. En dat is jammer. De mens vandaag is een individuele burger die verantwoordelijk wordt om zijn eigen leven vorm te geven. Een flink deel van de bevolking lukt daar niet in. Vijf. Alles rond woke in de landelijke regio's jaagt mensen in de gordijnen. De maatschappelijke en politieke

agenda wordt gemaakt vanuit de steden waar een aantal thema's een voorsprong hebben genomen. Dekolonisering, alles wat te maken heeft met genderfluiditeit, ... het zijn legitieme strijden. Maar de taal en de vorm waarin die worden gevoerd, stoten mensen in de landelijke regio's tegen de borst. Denk aan zwarte piet die hen 'afgenomen wordt'. Wat krijg je achter die woede en dat onbehagen? Verlies en rouw."

Je luisterde naar en praatte onbevooroordeeld met mensen die hun stem aan extreemrechts geven. Hoe moeilijk of makkelijk was dat?

Ik vind het geen verstandige optie om de Vlaams Belang kiezers te demoniseren en te culpabiliseren. De Vlaams Belang mandatarissen, dat zijn de architecten van de haat. Zij capteren op een listige manier het onbehagen en proberen de democratie te ontmantelen. Een flink deel van de kiezers - 30% - wordt misleid omdat ze vatbaar zijn voor de affectieve polarisatie die Vlaams Belang en bij uitbreiding radicaal rechts organiseert. Het Vlaams belang gebruikt mythes die ertoe leiden dat bepaalde bevolkingsgroepen worden gevisieerd en uitgesloten.

Onze voorouders hebben het werk neergelegd, zijn de straat opgegaan, hebben politieke druk

TEKST
Caroline Vanpoucke

ontwikkeld met als doel sociale vooruitgang, een sociale welvaarstaat. Een democratie wordt sterker, steviger en gezonder als we mensen kunnen doen geloven en hopen op lotsverbetering. Alleen merk je dat dat verhaal in het defensief zit. Er zijn weinig politieke partijen en politieke krachten die onze bevolking kunnen doen dromen. 30 tot 40% van de mensen heeft totaal geen uitzicht meer op lotsverbetering en ze vrezen dat hun kinderen en kleinkinderen het veel minder goed zullen hebben. Die bestaansonzekerheid heeft een enorme impact, ook op het mentale welzijn van mensen.

Politici die aanwezig zijn in het sociale weefsel, veroveren harten en geesten Meerdaagse eefstijnen, schoolpakketten, kerstcadeaus, tripjes naar Bellewaerde. Dat is het politiek dienstbetoon van Guy D'haeseleer. Die vorm van geborgenheid en nabijheid is heel belangrijk omdat dit de bestaansonzekerheid een stukje wegneemt. Mensen zijn niet zo ideologisch gedreven, we overschatten dat. Het gaat over geborgenheid, interesse tonen, laten voelen dat je om mensen geeft. Je moet zelfs niet eens dingen beloven.

Wat speelt nog mee om op een extreemrechtse partij te stemmen?

Er is een grote groep mensen die zich vernederd voelen. In tijdschriften en kranten zie ik alleen maar de levens van mensen uit de middenklas-

Samenleven veronderstelt een collectief engagement. Je moet de boodschap geven aan burgers: wij hebben jou nodig. We moeten het samen doen.

se. Er zijn zeer weinig reportages, programma's met mensen die worstelen om rond te komen. Als ze in beeld komen, worden ze altijd neergezet als een probleem. De beeldvorming rond mensen die sociaal wonen is catastrofaal. "Mensen die in een sociale woning

leven, moeten niet denken dat ze een win-for-life ticket hebben," zei Bart Somers. Maar wat voor beeld creëer je dan over die mensen? Mensen zien en horen dat en ze voelen zich vernederd. En ze zeggen, nu is het aan ons, nu gaan we wraak nemen. Het gevoel dat burgers hebben is: wij doen er niet toe. Wij worden niet gehoord, men vernedert ons. Dat sluit perfect aan bij het slachtoffer-imago van Vlaams Belang. Dus heel wat mensen die ik ontmoet heb, kiezen vanuit die vernedering voor Vlaams Belang. Ze zijn niet bezig met dat België moet gesplitst worden en zijn eigenlijk niet zo Vlaams nationalistisch.

Als individu heb je geen impact en macht over alles wat met migratie te maken heeft en met klimaatverandering. En dus zegt het Vlaams Belang, geef jouw macht over aan ons, geef je stem aan ons en wij gaan het probleem voor u oplossen. Dat is hoe totalitaire en autoritaire regimes werken. Samenleven veronderstelt een collectief engagement. Je moet de boodschap geven aan burgers: wij hebben jou nodig. We moeten het samen doen. Als we proberen het ware, het schone en het goede in onze samenleving te krijgen, dan moeten we zelf een belangrijke voorbeeld geven en vanuit een soort verantwoordelijkheidsgevoel proberen elke dag te sprankelen. In ons kerngezin, op het werk, in de vriendenkring, de vereniging. Als we die stemmers naar de democratische kant willen halen moeten wij andere opties ontwikkelen om hen terug in ons kamp te krijgen en

"Niet alles maar veel begint bij luisteren. Een verslag uit de Denderstreek", Dominique Willaert, Yasmine Besseghir (foto's), Uitgeverij Epo, 2023.

achter ons project. Als mede-uitvoerder van het project. Niet als passieve burger die zijn stem moet afgeven.

Niet alles maar veel begint bij luisteren, is jouw boodschap naar ieder van ons?

Ja. Het is ook de uitdaging van het middenveld om niet alleen de doelgroepen te bedienen die we mee hebben. We moeten veel meer van achter onze bureau komen en de boer opgaan, mensen opzoeken en zeggen: ik wil naar jou luisteren. Ik wil van jou leren wat jouw positie is in de samenleving. En door goed naar jou te luisteren wil ik de samenleving mee herorganiseren op

zo'n manier dat het voor jou een verbetering inhoudt. De kloof tussen de burger en de politiek is groot. Het heeft te maken met de minachting van veel politieke partijen voor gewone mensen. En er is maar één oplossing: dat de mensen uit de Wetstraat met vertrouwen de richting van de dorpsstraat uitgaan. Dat ze die mensen ontmoeten, onbevooroordeeld luisteren en voelen wat de levens van de gewone mensen zijn. Het wantrouwen in beide richtingen moet omgebogen worden naar vertrouwensvolle relaties. De volksvertegenwoordiger moet ook letterlijk de vertegenwoordiger zijn van het hele volk, waar hij/zij deel van uit maakt.

Marijke Persoone

In wiens belang?

Wie wint en wie verliest als extreemrechtse politici en partijen het voor het zeggen hebben? Marijke Persoone zoekt het uit in haar boek 'Wiens belang'. Ze schetst het ware gelaat van extreemrechts hier en in Europa. "Ik breng ook concrete verhalen want ik wou geen theoretisch of ideologisch boek schrijven, maar iets wat heel dicht staat bij wat mensen dagelijks zien en ervaren. Ik hoop dat het een werkinstrument wordt voor gesprekken op de werkvloer, op school, in de buurt."

Marijke: "Een boodschap van uitsluiting en discriminatie verkoopt beter als je het inpakt in een sociaal verhaal voor het 'eigen volk'. Dat leerde Vlaams Belang-voorzitter Tom Van Grieken in Frankrijk. Hij zat er op de eerste rij in de lokalen van het Rassemblement National op het moment dat Marine Le Pen haar verkiezingsoverwinning boekte. Marine Le Pen zag, mee door de acties van de gele hesjes, dat de koopkracht een serieus probleem aan het worden was, met huisves-

ting, corona en energie er bovenop. Ze schaarde zich achter de eisen van de 'gewone' Fransen. En dat heeft haar geen windeieren gelegd. De reactie van Van Grieken was toen: Dat is de weg die we moeten volgen. Lees: een heel strikt anti-migratiestandpunt gecombineerd met sociale eisen rond de index, minimumpensioenen, sociale huisvesting. Ze noemen zich een sociale volkspartij maar

TEKST
Caroline Vanpoucke

Een boodschap van uitsluiting en discriminatie verkoopt beter als je het inpakt in een sociaal verhaal voor het ‘eigen volk’.

onder de oppervlakte blijven de neoliberale ideeën bestaan. Kijken we naar Italië en Hongarije, dan hadden zowel Meloni als Orbán in hun verkiezingsprogramma's, 'werk' als sleutelwoord. Eens aan de macht, zie je dat dit codetaal was voor: "Al wie niet werkt, moet eruit". "Het zijn profiteurs". Het gaat dus om een plicht tot werken. Wie niet werkt heeft geen rechten. Meloni heeft honderdduizenden gezinnen die van een leefloon afhankelijk waren, van de ene dag op de andere dag hun leefloon afgenomen. In Hongarije zijn best wel veel mensen aan het werk maar het gaat vooral om 'het mes op de keel jobs'. Je krijgt slechts drie maanden werkloosheidsvergoeding en bent dus verplicht zo'n job aan te nemen voor de helft van het minimumloon. Extreemrechts wil ook grote delen van de sociale zekerheid voorbehouden voor veel minder mensen dan nu het geval is. Terwijl wij vanuit de vakbond strijd voeren voor een universele, solidaire verzekering. Het probleem is dat extreemrechtse partijen niet meer alleen staan met die afbraak."

Wat is de impact van een extreemrechts beleid op onderwijs?

De standpunten van extreemrechts zijn gestoeld op de overtuiging dat mensen ongelijk zijn. Je wordt ongelijk geboren en je moet dat vooral niet

proberen te veranderen. "De ene wordt geboren als kasseilegger, de andere als leider", zo klonk het in de beginjaren van het Vlaams Blok en die overtuiging is nog springlevend. Het onderwijs moet zich vooral richten op het vormen van een elite. Dus de meeste middelen en aandacht moeten gaan naar de sterke, meest intelligente leerlingen. Die moeten alle kansen krijgen, want het zijn zij die de welvaart produceren. Onderwijzen is eenrichtingsverkeer: kennis gieten in de hoofden. En die kennis wordt dan ook nog eens centraal vanuit de regering bepaald en past in de framing van de waarden van 'het eigen volk'. Hun andere stelling is dat je vooral niet te veel tijd en middelen moet steken in te proberen sociale achterstelling via het onderwijs te veranderen. En dit gaat heel ver. In Italië is Valditara, de minister van Onderwijs, een voorstel aan het uitwerken om komaf te maken met de nationale cao's die de loon- en arbeidsvoorwaarden van de leerkrachten bepalen. Valditara is lid van Lega, een separatistische partij. Hij vindt het niet meer dan normaal dat in het rijkere noorden betere cao's afgesloten worden en dat leerkrachten daar meer verdienen. Hij loopt met ideeën rond om scholen op te richten voor de rijkere leerlingen en zo een elite klaar te stomen. Er zouden veel minder middelen gaan naar scholen met leerlingen die minder sociaal omkaderd en ondersteund worden. Dat is nu al het geval ... en die scholen hebben overvolle klassen. De onderwijsvakbonden vrezen dat als dat doorgang vindt, je een braindrain van leerkrachten krijgt uit het zuiden naar het noorden. Want daar kan je een pak meer verdienen. Op die manier wordt de solidariteit onder leerkrachten gebroken. Die afschaffing van nationale cao's kan uitgebreid worden naar andere beroepsgroepen. Dit zijn ingrepen die door veel extreemrechtse partijen, ook het Vlaams Belang, gedeeld worden."

Hoe reageren leerkrachten, onderwijsvakbonden?

Zowel in Italië als in Hongarije is het verzet

'Wiens Belang', Marijke Persoone, Uitgeverij Epo, 2024.

groot. In Italië heeft de regering onmiddellijk en grof ingegrepen in het stakingsrecht: maximum vier uur mag er gestaakt worden in dienstverlenende sectoren! In Hongarije hebben leerkrachten in 2022 en 2023 acties en betogingen georganiseerd met de steun van ouders en van studenten. Het antwoord van de regering Orbán was nog meer repressie. Er is een nieuwe onderwijswet die het de leerkrachten moeilijker maakt. Ze moeten meer uren werken voor het al magere loon dat ze hebben, ze mogen zich niet negatief uitlaten over het onderwijs, ze hebben geen stakingsrecht. Na elke staking of actie wordt een pak leerkrachten ontslagen op basis van die wet. Anderen gaan zelf weg omdat ze het niet meer zien zitten. De gevolgen zijn catastrofaal. Er zijn meer dan 16.000 vacatures. Dit heeft ook een zeer negatieve impact op de kwaliteit van onderwijs. Het is ontzettend belangrijk dat vakbonden in die landen bondgenoten zoeken en niet alleen focussen op de arbeidsvoorwaarden van het onderwijzend personeel maar ook wijzen op de keuze die je als maatschappij maakt als je voor zo'n onderwijs gaat.

Aan het slot van je boek verwijst je naar de kracht van de strijdbeweging van 1936 en de ambitieuze sociale strijd. Je werpt de lezer een handschoen toe. Hoe nemen we hem op?

Wij moeten voor 200% vakbond zijn en dat blijven! Wij komen op voor de belangen van mensen en we doen dat met hen. Hoe meer mensen vervreemden van waar de beslissingen genomen worden, hoe meer onmacht ze voelen en de neiging hebben zich daarvan af te keren. Vanuit de vakbond en het brede middenveld kunnen we mensen handelingsbekwaamheid geven en actieve hoop: samen kunnen we veel bereiken. Heel de geschiedenis van de sociale strijd is niet anders geweest ... De overwinningen die we boeken moeten we in de verf zetten. We moeten de angst tegenspreken, ook in wat we doen. Dat er met de sociale verkiezingen een boel nieuwe kandidaten zijn met migratieroots is ongelooflijk

belangrijk. Op de werkvloer zie je dat je vertegenwoordigd wordt door mensen die verketterd worden door die politiek van de angst. Mensen maken zich zorgen over hun koopkracht, dus we weten wat ons te doen staat. We mogen ons niet neerleggen bij een loonnormwet die maakt dat de lonen onvoldoende stijgen om de voedsel-, energieprijzen, enzovoort bij te benen. Je kan er vergif op nemen dat de nieuwe grote besparingen die Europa zal opleggen, zwaar zullen ingrijpen en de sociale zekerheid bedreigen. Wat we zeker niet moeten doen is de heel terechte eisen die we hebben voor verbetering van de sociale welvaart inslikken. We mogen ons niet in ons kot laten jagen, want dan gaan nog meer mensen ontgoocheld en boos zijn. En dat is niet wat we willen. We moeten juist tonen dat er ook in moeilijke situaties sociale keuzes gemaakt kunnen worden.

Caroline Vrijens

Een kindvriendelijk beleid in alle beleidsdomeinen

Wie aan onderwijs denkt, denkt aan leerlingen. Als er politieke beslissingen genomen worden over onderwijs, dan beïnvloedt dit het leven en leren van leerlingen. Caroline Vrijens, Vlaams kinderrechtencommissaris, pleit ervoor om van kinderrechten een prioriteit te maken zowel in Vlaanderen, België als in Europa.

Recht op onderwijs zit in onze grondwet vervat. Maar in onderwijs komen meerdere kinderrechten samen die in verschillende beleidsdomeinen vorm krijgen.

In het beleidswerk van het Kinderrechtencommissariaat kijken we vanuit die verschillende beleidsdomeinen naar onderwijs. Dat vinden we ook terug in de meldingen die we jaarlijks krijgen. Zo'n 1300 klachten, vragen en signalen over domeinen waarin kinderen en jongeren zich begeven, komen tot bij ons. Dat is slechts een topje van de ijsberg. Want velen zetten nog niet de stap om het Kinderrechtencommissariaat te contacteren.

Het merendeel van deze meldingen gaan over onderwijs, jeugdhulp en gezin. De klachten die te maken hebben met onderwijs gaan over het sanctiebeleid op school, geweld en pesten op school, het vinden van een school, op school geraken (onder andere te lange busritten), redelijke aanpassingen op school, uitsluitingen, ... Dan gaat het dus verder dan het recht op

onderwijs, maar ook over rechten in onderwijs zoals bescherming tegen geweld op school, het recht op inspraak en participatie, het recht op gezonde maaltijden, ... Er komen dus veel kinderrechten mee in beeld als we naar 'onderwijs' kijken.

Voor het Kinderrechtencommissariaat vormt dat alles één geheel. Een kind kan maar leren als de basisbehoeften vervuld zijn en als het welbevinden goed zit. Maar omgekeerd kan leren ook een hefboom zijn om je goed te voelen. Je kan dat alles dus niet uit elkaar trekken.

Het is een uitdaging voor scholen en onderwijspersoneelsleden om al die ballen tegelijk in de lucht te houden.

Het vraagt veel van scholen om op al deze domeinen in te zetten. Ik begrijp dat leraren het druk hebben en ze zich op het lesgeven willen focussen. Al zie ik in de praktijk dat heel wat leraren een zorgende taak opnemen naar hun leerlingen. De school is één van de actoren die heel dicht bij de gezinnen kan staan. Uiteraard kan de school dat niet alleen.

De lokale besturen hebben hier een belangrijke rol te vervullen. Dat moet nog meer dan dat het vandaag gebeurt. Om maximaal in te zetten op kinderarmoede vragen we dat Vlaanderen de

TEKST
Eva Tiquet

Meer weten over het Kinderrechtencommissariaat? Neem dan een kijkje in hun memorandum.

lokale besturen meer ondersteunt om een degelijk armoedebeleid te voeren en dit ook actief opvolgt. Steden en gemeenten staan het dichtst bij de bevolking en moeten de armoede tegengaan op gezinsniveau.

Zo help je ook de scholen. Want als scholen weten en voelen dat het lokale beleid inzet op armoede, moeten zij niet steeds zelf het warm water uitvinden. Dat geeft hen opnieuw ademruimte.

Een ander belangrijk thema is het inclusieverhaal. Uit meldingen blijkt dat hier nog veel fout loopt: van het vinden van een school tot preventieve schorsingen en tijdelijke en definitieve uitsluitingen. Scholen geven soms aan dat het gedrag of de problematiek van het kind de draagkracht van het team overschrijdt en vragen soms aan ouders om hun kinderen thuis te houden. We zien dit zowel in het gewoon als in het buitengewoon onderwijs en zelfs in de kleuterschool.

Ook hier is het belangrijk dat scholen op andere beleidsdomeinen kunnen steunen. Soms vragen scholen dat er eerst een hulptraject wordt gestart voor er verder kan gegaan worden met het schooltraject van een kind. Het Kinderrechtencommissariaat vraagt dat Vlaanderen investeert in meer toegankelijke jeugdhulp zodat hulpvragen op tijd kunnen opgenomen worden en het schooltraject van kinderen niet onderbroken wordt.

En uiteraard moeten alle zeilen bijgezet worden om het lerarentekort verder tegen te gaan. Genoeg leraren voor de klas is een basisvereiste om voor kinderen het recht op kwaliteitsonderwijs te verzekeren. Als Kinderrechtencommissariaat willen we het signaal geven dat Vlaanderen werk moet maken van een masterplan dat het lerarenberoep opwaardeert zodat leraren in onderwijs blijven en jongeren gestimuleerd worden om voor het beroep te kiezen.

Moet er niet meer ingezet worden op een beleidsdomeinoverschrijdende samenwerking?

Samenwerken tussen de beleidsdomeinen in functie van alle kinderrechten is belangrijk. Het dossier leerlingenvervoer is hiervan een voorbeeld. Het Kinderrechtencommissariaat schreef hierover het advies: 'Leerlingenvervoer buitengewoon onderwijs: Wanneer wordt eindelijk de bocht genomen naar vervoersondersteuning op maat?'.

Voor ons is de hoofdboodschap dat het leerlingenvervoer niet enkel een verantwoordelijkheid is van De Lijn alleen. Het moet opengetrokken worden naar de domeinen mobiliteit, onderwijs, welzijn en binnenlands bestuur.

Het Kinderrechtencommissariaat stelt ook voor om de term 'leerlingenvervoer' te wijzigen in 'vervoersondersteuning op maat'. Het gaat immers om de ondersteuning die je krijgt om je te verplaatsen. Vanuit deze visie kijk je met een groeiperspectief naar kinderen. Wat is de nood van dat kind of gezin? Hoe kunnen we hier ondersteunen?

Als je bijvoorbeeld een kind hebt dat na schooltijd terecht kan in een inclusieve buitenschoolse kinderopvang, is dat voor veel ouders een oplossing. Zij kunnen hun kind dan ophalen bij deze kinderopvang en hoeven niet langer gebruik te maken van een urenlange busrit.

Tot dergelijke oplossing kom je enkel door tussen de beleidsdomeinen echt samen te werken.

Als scholen weten en voelen dat het lokale beleid inzet op armoede, moeten zij niet steeds zelf het warm water uitvinden. Dat geeft hen opnieuw ademruimte.

Susan Flocken

Europa geeft mee vorm aan het nationale en regionale onderwijsbeleid

Op 9 juni kiezen we ook onze vertegenwoordigers in het Europees parlement. Nu denk je misschien: "Europa? Zo ver van mijn bed!" En toch, wat Europa beslist, heeft wel degelijk impact op jouw job. Susan Flocken, algemeen secretaris van ETUCE, de Europese confederatie van onderwijsvakbonden: "Onderwijsbeleid is een bevoegdheid van de nationale of regionale overheden. Maar Europa zet wel steeds meer de kaders uit."

Susan: "Zonder goed onderwijs is er ook een gigantisch economisch en democratisch probleem dus kan Europa niet anders dan bijvoorbeeld nadenken over het lerarentekort. Het zal dan niet zeggen dat landen hogere lonen moeten geven aan leraren, maar het zal wel een kader creëren met aanbevelingen over het beroep. Zo geeft Europa mee vorm aan het nationale en regionale onderwijsbeleid."

Europa heeft ook een invloed op de financiering van onderwijs. Als er besparingen nodig zijn, zoals vandaag het geval is, krijgen landen vaak de aanbeveling om te kijken naar de onderwijsbegroting. Goed onderwijs is duur en daardoor lijkt het een zware investering. Als onderwijsvakbonden moeten we blijven benadrukken hoe belangrijk het is om hier niet op te besparen."

Waarom doet Europa zoveel moeite om impact te hebben op onderwijs?

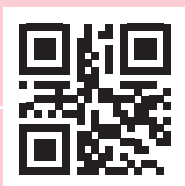
De hele Europese Unie draait eigenlijk om har-

monisering. Hoe groter de eenvormigheid, hoe groter de mogelijkheid om controle uit te oefenen, impact te hebben. Door de euro hebben we een betaalsysteem dat over de hele unie geldt. De begrotingsregels zijn zoveel mogelijk hetzelfde voor alle landen. Vanuit een economisch perspectief is het ook belangrijk dat alle kinderen dezelfde kansen krijgen in onderwijs en dat Europa als regio hoog scoort op het vlak van kennis en onderzoek. Om dat te realiseren, creëerde de EU daarom een Europese onderwijsruimte met streefdoelen voor alle onderwijsniveaus en voor levenslang leren. Dankzij de onderwijsvakbonden staan er belangrijke aanbevelingen in voor het kleuteronderwijs.

Als onderwijsvakbonden willen ook wij natuurlijk kwaliteitsvol onderwijs in alle landen. Tegelijkertijd weten we dat je nooit de nationale of zelfs lokale contexten kan negeren.

ETUCE en ook het COV zijn sterke voorstanders van gratis, kwaliteitsvol openbaar onderwijs voor alle kinderen. Ziet Europa dat ook zo?

De Europese unie wil meer samenwerking tussen overheden en private partners in onderwijs, zeker wanneer landen financiële problemen

Lees meer over de Etuce campagne
#MakeTeachingAttractive

hebben. Dat is beter voor de begroting. Een goed voorbeeld is digitalisering en artificiële intelligentie (AI). De Europese commissie raadt hier publiek-private samenwerkingen aan.

Natuurlijk willen bedrijven dat ook, zodat ze data kunnen verzamelen die hen kunnen helpen bij het ontwikkelen van nieuwe tools en ze meer winst kunnen maken. De bedrijven zeggen dat ze de tools ontwikkelen samen met de leraar. Maar als leraar heb je uiteindelijk heel weinig te zeggen over hoe je die tools gebruikt en wat er met de data gebeurt. Zelden kan je slechts een deel van de tool gebruiken en de minder interessante functies links laten liggen. Nee, je wordt helemaal in die tool meegezogen. Dat is een belangrijk en gevaarlijk voorbeeld van privatisering en dat zien we steeds vaker gebeuren. Als we niet blijven vechten voor een sterk openbaar onderwijs, zullen de private sector en de multinationals steeds meer impact krijgen op ons onderwijs en onze job in onderwijs.

Hoe verloopt het sociaal overleg op Europees niveau?

We zijn een officiële sociale partner en daardoor zetelen we in alle werkgroepen die te maken hebben met onderwijs en vorming. Daar wordt het Europese beleid voorbereid en daar hebben we ook de meeste impact.

Ook de contacten met beleids mensen op alle niveaus zijn zeer belangrijk. Zo hebben we die aanbevelingen over kleuteronderwijs in de Europese onderwijsruimte kunnen realiseren. Daar zijn we erg trots op. Maar ook de nood aan een aantrekkelijke loopbaan voor onderwijspersoneel hebben wij mee op de agenda gezet, samen met de Europese werkgevers in onderwijs. ETUCE zette er samen met alle ledenorganisaties

Wij moeten als onderwijsvakbonden én als onderwijspersoneel de democratie beschermen, versterken en samen mee vorm geven.

een opgemerkte campagne over op met tien belangrijke eisen. Ook onze aanwezigheid op de Europese betoging in december, tegen het besparingsbeleid, heeft indruk gemaakt. Zo toon je dat je een achterban hebt, dat je kan wegen op het beleid.

Hoe belangrijk zijn vakbonden op Europees vlak?

In solidariteit kunnen we veel bereiken. Samen kan je dingen op de onderhandelingstafel leggen, of dat nu in je school, in je regio of op niveau van Europa is. Weet ook dat als jij als leraar bepaalde problemen ervaart in je werk op school, er hoogstwaarschijnlijk in een ander land in Europa een andere leraar is die exact hetzelfde meemaakt. Laat ons dan over de landsgrenzen heen connecties maken, ervaringen delen, van elkaar leren.

We moeten als vakbonden in Europa ook strijden voor de bescherming van de democratie. We moeten een dam opwerpen tegen extreme partijen, want daar zit de grootste bedreiging voor die democratie. We zien vandaag heel wat ontmoedigde mensen die stellen dat alle politici hetzelfde zijn en dat het niet veel zin heeft om te gaan stemmen. Tegelijkertijd zien we dat extreem rechtse en linkse partijen er wel in slagen om hun achterban te motiveren om te gaan stemmen. Zo ontstaat de kans op een steeds groter wordende polarisering. Wij moeten als onderwijsvakbonden én als onderwijspersoneel de democratie beschermen, versterken en samen mee vorm geven.

TEKST
Lies Van Rompaey

Sarah van Ruyskensvelde

Beleid is altijd ideologisch gekleurd

We stellen vaak dat het onderwijsbeleid vandaag de leraar teveel als uitvoerder ziet, dat het de professionaliteit van de leraar miskent, dat het te veel controle wil uitoefenen op het wat en hoe er onderwezen wordt, dat er meer en meer gegoocheld wordt met cijfers en statistieken om beleidskeuzes door te duwen, dat er meer en meer sturing is vanuit de overheid. Maar zijn die tendensen wel zo nieuw als we denken? We praatten erover met Sarah van Ruyskensvelde, professor in de historische pedagogiek aan de KU Leuven.

Sarah: "In de middeleeuwen was onderwijs een heel los georganiseerd systeem met een grote autonomie voor de leraar, die overigens niet noodzakelijk goed geschoold was. Vaak was onderwijs betalend en dus niet voor iedereen toegankelijk. Pas in de 18de eeuw wordt meer en meer gedacht aan een soort van basisscholing voor iedereen, niet omdat er meer geschoolde arbeidskrachten nodig waren zoals vaak wordt beweerd, maar wel vanuit de overtuiging dat je via onderwijs de massa kon socialiseren en dus de maatschappelijke orde beter kon bewaren. De staat zag het daarom steeds meer als haar taak om onderwijs in te richten.

Door de industrialisering ontstond er in de 19de eeuw een arbeidersklasse aan de rand van de samenleving. Het was een kwetsbare sociale groep die vaak in slechte omstandigheden leefde. Er was door gebrek aan hygiëne en gezondheidszorg een hoge kindersterfte. Alcoholisme was een groot probleem. Onderwijs wilde daarom de massa, naast basiskennis van lezen, schrijven en rekenen, ook waarden zoals hygiëne, spaarzaamheid, soberheid, ... bijbrengen om de hele samenleving te behoeden voor verder verval. En dus richtte de overheid nationale onderwijsystemen op, ook in onze regio. Onderwijs werd strikter gereguleerd en geüniformeerd. Gestuurd dus. Er werd een lerarenopleiding opgericht om alle neuzen in dezelfde richting te zetten."

Lees ook: Rodriguez, Chelsea; Van Ruyskensvelde, Sarah; 2023. A rising tide of discontent: mediocrity, meritocracy, and neoliberalism in American education, 1971-1983, *Paedagogica Historica*; 2023; Vol. 59; iss. 6; pp. 1 – 19.

Er werd dus toen al naar onderwijs gekeken om maatschappelijke problemen op te lossen?

Ja, ook in de 19de eeuw keek men naar de school om doelstellingen te realiseren die niet behoren tot wat vandaag de pedagogische kernopdracht van de school genoemd wordt. De strijd tegen armoede bijvoorbeeld, of het promoten van een

TEKST
Lies Van Rompaey

gezonde levensstijl, of het respecteren van de bestaande sociale orde, ...

Vandaag wordt onderwijs niet alleen als een middel gezien om maatschappelijke uitdagingen aan te pakken, maar vaak ook als verantwoorde-lijke voor wat er mis gaat. Bij samenlevingsproblemen zoals het hoog aantal functioneel ongeletterde jongvolwassenen bijvoorbeeld - een probleem dat veroorzaakt wordt door een hele cocktail aan contextfactoren - wordt vooral met de vinger naar het onderwijs gewezen: de lat wordt er te laag gelegd, het gelijke kansen dis-cours heeft voor een nivellering gezorgd, leraren zijn niet ambitieus genoeg, ... Samenlevingsproblemen worden zo vertaald naar onderwijsproblemen die de school zo snel en efficiënt moge-lijk moet oplossen.

Is de status van de leraar erop achteruitge-gaan?

Je kan niet stellen dat het lerarenberoep ooit echt een beroep met heel veel aanzien is ge-weest. Wel werd de leraar op het einde van de 19de eeuw beschouwd als een volksverheffer. In sommige lokale gemeenschappen was hij/zij één van de weinige mensen die een betere scholing had genoten. Het lerarenberoep was in die om-geving dan een beroep dat voor sociale mobiliteit zorgde.

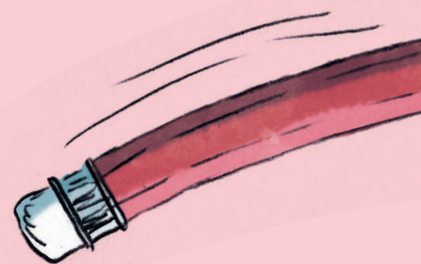
De autonomie van de leraar werd ook in de 19de eeuw al beknot. Denk maar aan het ontstaan van de lerarenopleiding. Ze is boven de hoofden van de leraren opgericht en wilde hen niet alleen pedagogisch vormen maar hen ook de doelstel-lingen van het nationaal onderwijssysteem in-planten. Ook later, tot op vandaag, werden oplei-ding en professionalisering vaak gebruikt om de leraar te binden aan de doelstellingen van het onderwijssysteem, om het beroep te sturen dus. Ze geven de leraar niet meer aanzien en verster-ken zijn maatschappelijke positie niet.

Het zijn niet langer enkel de nationale overheden, maar ook supranationale organisaties die hun stempel drukken op ons onderwijs.

Vandaag moet de leraar bovendien steeds meer andere professionals naast zich dulden, ook in de klas. Medische beroepen en psychologen bijvoorbeeld gingen zich toeleggen op de studie van het "leren" en kwamen de scholen binnen. Tegelijkertijd verhoogde ook de betrokkenheid van ouders in het schoolse gebeuren en stellen ouders steeds meer eisen. Zo wordt de autoriteit van de leraar van diverse kanten wat aangevocht-en. Als je dus iets wil doen aan het prestigepro-bleem van de leraar, dan moet je dat erg breed durven aanpakken. Zolang je de leraar de pro-fessionele autonomie én autoriteit ontzegt waar andere vrije beroepen, zoals artsen en advocaten bijvoorbeeld, hun prestige voor een groot stuk aan ontlenuen, zal je fundamenteel niks verande-ren.

Experten, die zelf vaak geen pedagogen zijn, hebben ook een grote invloed op het onderwijs-beleid. Is dat nieuw?

Er zijn altijd experts geweest die hun stempel drukten op het onderwijsbeleid. Wat wel veran-derde is de kloof die er groeide tussen diegene die men als expert beschouwt en de leraar. In de 19de en 20ste eeuw hadden we in België een heel rijke pedagogische pers, tijdschriften en brochu-res die voor en door leraren werden geschreven. Denk maar aan de COV-brochures of aan het tijdschrift Pedagogische Periodiek. Dat zien we vandaag nog zelden. De meeste mensen die vandaag als onderwijsexperts worden opge-voerd, zijn geen leraren meer. Ook de pedagogi-sche wetenschappen hebben op vlak van onder-wijsexpertise aan zichtbaarheid en belang

verloren. Richtingen zoals de cognitieve psychologie worden vaak als objectiever beschouwd en dus relevanter. Men is meer op zoek naar expertise over onveranderlijke processen die het menselijk leren aansturen: hoe leerlingen leren, wat hen motiveert, hoe hun brein ontwikkelt, ... De pedagogiek, daarentegen, vertrekt vanuit bepaalde keuzes, bijvoorbeeld opvattingen over de doelstelling van onderwijs en de maatschappelijke betekenis ervan. Dat kan je niet in cijfers en grafieken uitdrukken.

Data, cijfers, statistieken worden ook gebruikt om hervormingen te verantwoorden.

Klopt. Dat heeft onder meer te maken met een evolutie die wereldwijd vooral in de jaren 1980 is ingezet en waarbij het marktmodel van de private sector werd overgezet op de publieke sector. Volgens dat model is alles meetbaar en moet je je onderwijs afstemmen op de output die je wenst te bereiken. De resultaten primeren op de manier waarop ze behaald worden. Het werkt standaardisering in de hand want zo kan er efficiënter gemeten worden. De digitalisering vergemakkelijkt dat meten ook. Alles wordt controleerbaar. De autonomie van de school wordt zagezegd groter maar ze moet zich ook meer verantwoorden, bijvoorbeeld als de resultaten tegenvallen.

Er is wel wat kritiek op deze benadering van onderwijs. Je zet een enge standaard van vaardigheden, kennis en kwalificaties omdat je je beperkt tot wat je cijfermatig kan meten. Het getuigt ook wat van wantrouwen tegenover de leraar. Je vervangt het inschattingsvermogen van de individuele leraar door cijfers. De verantwoordingsdruk die erbij komt voor scholen zorgt voor planlast. Het hanteren van cijfers leidt onvermijdelijk tot een soort van competitiedruk bij scholen. En je denkt over onderwijs in termen van populaties, dus zonder veel aandacht voor specifieke contexten.

De Organisatie voor Economische Samenwerking en Ontwikkeling (OECD), bijvoorbeeld, heeft dat economische en cijfermatige denken over onderwijs sterk gestimuleerd, en dat heeft onze kijk op onderwijs beïnvloed. Het zijn dus niet langer enkel de nationale overheden, maar ook supranationale organisaties die hun stempel drukken op ons onderwijs.

Vandaag zijn data beleid geworden. Beleid wordt verantwoord door naar data te verwijzen. Maar natuurlijk is beleid altijd een bepaalde beslissing in functie van een bepaald ideologisch kader. Neem nu de discussie over de digitale leer middelen. Die worden voorgesteld als belangrijke tools om leeruitkomsten te monitoren en op basis daarvan te verbeteren. Maar die digitale tools zijn niet neutraal, en dus diep geworteld in bepaalde opvattingen, bijvoorbeeld over gepersonaliseerd onderwijs, of het belang van zelfregulering; opvattingen die passen binnen een bepaalde visie op de samenleving en op onderwijs.

